

PETHŐ ANDRÁS*

A POLGÁRI JOG IDŐSZEMLELETÉNEK HATÁSA AZ ORVOSI MŰHIBAPEREKRE

<https://doi.org/10.51783/ajt.2021.1.03>

Az emberek közötti jogviszonyokat a saját akaratukon kívül más erők is képesek alakítani. Ilyen természetű az időmúlás is, mely jogi tényként jogviszonyokat hozhat létre, módosíthat vagy szüntethet meg. Tanulmányomban azt mutatom be, hogy az időmúlás milyen módokon és milyen mértékben képes hatást gyakorolni az orvos és betege között létrejött jogviszonyra. Ennek körében rávilágítok arra is, hogy a Polgári Törvénykönyv kötetmi jogi szabályozása elválaszthatatlanul kapcsolódik az orvosi jogi felelősségi kérdések megítéléséhez. A tanulmány a károkozást folyamatként írja le, melyben elválasztva kell kezelni egymástól a károkozást megalapozó – gyakran mozzanatos, illetve többszereplős – magatartás, a károsodás(ok) bekövetkezésének idejét, valamint azt az időpontot, amikor a károsodás a külvilág számára felismerhetővé válik, a károsult az igényérvényesítéshez szükséges információk birtokába jut, valamint a beállt hátrányok kiküszöbölése érdekében szükséges költekezésbe kezd. A károkozás folyamatát az orvosi jog szemszögéből írom le, hiszen az elmúlt évtizedek bírósági gyakorlata azt mutatta meg, hogy ezen a jogterületen válnak el legélesebben egymástól a kártérítési oldalról nézve releváns egyes mozzanatok. Különösen igaz ez olyan esetekben, ahol a tünetmentes beteg csak évtizedekkel a károkozó beavatkozást követően ismeri fel és szenved el az egész életét visszafordíthatatlanul befolyásoló károsodását. Számos olyan kérdés kerül szóba, melyek a gyakorlati alkalmazás szemszögéből nézve visszatérően jelentkeznek, mint az időbeli hatály, a kártérítés esedékessége, az elévülés nyugvása és annak igazolásához szükséges menthető ok, valamint az állapotrosszabbodásból folyó új igények kérdése.

1. AZ IDŐMÚLÁS HATÁSA A MAGÁNJOGBAN

A személyek egymással való kapcsolatait szüntelen alakítják különböző körülmények, magatartások, események, jelenségek, melyeket összefoglalóan jogi tényeknek nevezünk. Ezek azok a hatások, amelyek a személyek jogviszonyait létrehozják, módosítják, illetve megszüntetik. Sok esetben a személyek akaratából, illetve ráhatásából azonban vannak olyan jelenségek is, amelyekre az embernek nincs ráhatása. Ilyen jelenség az idő, valamint az időmúlás is. Csáth Géza klasszikus mondása

* PhD-hallgató, Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 9026 Győr, Áldozat u. 12. E-mail: dr.petho.andras@gmail.com. A tanulmány az Igazságügyi Minisztérium által finanszírozott, a „Jogászképzés színvonalának emelését célzó programok” keretében készült.

szerint: „*Nem az idő múlik, hanem mi.*”¹ Olyan láthatatlan erőről van szó, amely a tudatunktól függetlenül is hat ránk, amelyet megfékezni aligha tudunk, legfeljebb a kellő figyelemmel kordában tudjuk tartani a jogviszonyainkra, így jogainkra és kötelezettségeinkre gyakorolt hatását.

A jog és az időmúlás összefüggéseinek jelentőségét számos szerző értékelte már, Csehi Zoltán 2013-ban keletkezett műve azonban talán az első, amely közvetlen irányultsággal mutatott rá az idő magánjogi jelentőségére: „a jog és az idő kapcsolata olyan új kutatási területet jelent, amely a jog szemléletének gazdagítását és árnyaltabb megértését eredményezi.”²

Tanulmányomban ehhez a kutatási területhez kívánok hozzájárulni azzal, hogy az orvos polgári jogi felelősségének szemszögéből mutatom be a magánjog időszemléletét, ezen belül is az idő hatóerejét. A tanulmány fő témája annak megvilágítása, milyen hatással van az egészségügyi szolgáltató felelősségére a magánjog, ezen belül is szűkebben véve a *Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény* (továbbiakban: Ptk.) időszemlélete. Olyan kérdések kerülnek szóba, mint az időbeli hatály, az elévülés, illetve annak nyugvása, a kártérítés esedékessége, az értékviszonyok időbeli megváltozásának figyelembevétele, valamint az állapotrosszabbodásból eredő új igények érvényesíthetősége.

2. AZ EGÉSZSÉGÜGYI SZOLGÁLTATÁS ÉS A POLGÁRI JOG KAPCSOLATA

Az orvos és betege között a gyógyító-kezelő célú ellátással kapcsolatban fokozott bizalmon alapuló, speciális, azonban a polgári jog kártérítési szabályaihoz kötődő jogviszony jön létre. Az *egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény* (a továbbiakban: Eütv.) 244. § (2) bekezdése külön rendelkezése szerint „az egészségügyi szolgáltatásokkal összefüggésben keletkezett kárigényekre, illetve a személyiségi jog-sértések esetén követelhető igényekre a Ptk.-nak a szerződésen kívül okozott kárért való felelősségre, valamint a személyiségi jogok megsértésének szankcióira vonatkozó szabályait kell megfelelően alkalmazni.” Az orvosi jogi jogviszonyra így a Ptk. időszemlélete is hatással van.

3. AZ IDŐMÚLÁS JELENTŐSÉGE AZ EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁS SORÁN

Az orvosi jogi esetekben az időmúlásnak nemcsak a már létrejövő kártérítési jogviszonyban van jelentősége. Az időmúlás olyan tényező, amely önmagában alkalmas az egészségügyi szolgáltató felelősségének kiváltására. Az egészségügyi ellá-

¹ CSÁTH Géza: *A sebész* (Magyar Elektronikus Könyvtár, mek.oszk.hu/00600/00634/00634.htm#17).

² CSEHI Zoltán: *A Polgári Törvénykönyv időfogalma és magánjogunk időfelfogása* (Budapest: Pázmány Press 2013) 31.

tási jogviszony azáltal jön létre, hogy a beteg panaszával felkeresi orvosát. Az *Eütv.* 9. § alapján: „Amennyiben a beteg az adott egészségügyi szolgáltatónál nem részesíthető az egészségi állapota által indokolt legrövidebb időn belül a szükséges ellátásban, tájékoztatni kell őt arról, hogy az adott ellátás mely egészségügyi szolgáltatónál biztosítható.” Az Egyesült Királyság esetjogában a *Kent versus Griffith* ügyben (2000) a Lordok Háza döntése szerint orvosi jogi szempontból az óra attól az időponttól „ketyeg”, hogy a beteg telefonhívását a mentőszolgáltatónál kapcsolják.³ A magyar *Eütv.* 10. § (6) bekezdésében foglalt szabályok szerint a beteget csak méltányolható okból és ideig szabad várakoztatni. A gyakran évekre elhúzódó várakozási idő (várólista) pedig már egy teljesen más léptékű dimenziót nyit meg.

Az időfaktornak a beavatkozásokat követő rehabilitációs szakaszban is a betegek kárigényét befolyásoló szerepe lehet. A beteg közrehatása jelenhet meg, amennyiben az orvosa által javasolt kímélési időtartamot nem tartja be, így a betegség jellegétől függően különösen, ha ezen időtartam alatt nehéz fizikai munkát végez, vagy megszegi az előírt diétát. Jelentősége lehet annak is, hogy férfiak művi meddővé tétele során a kezelőorvos megfelelően tájékoztatta-e a kérelmezőt a beavatkozást követő türelmi időről.

4. AZ ELLÁTÁS IDEJÉNEK FONTOSSÁGA

Fontos kiemelni, hogy bármikor következik is be a károsodás, bármikor válik láthatóvá, bármikor kívánja érvényesíteni kárát a beteg, az orvos magatartását mindig az adott beavatkozás időpontjának megfelelő szakmai-etikai szabályok és irányelvek, valamint gondossági mérce alapján kell megítélni.⁴ Ugyanez igaz a beavatkozás következményeinek felismerhetőségére. Értelemszerű, hogy a számítógép vezérelte korszakban könnyebben megvilágíthatók azok a szövődmények, amik akár évtizedekkel korábban végzett beavatkozásokból erednek. Általánosságban azonban elmondható, hogy az egészségügyi szolgáltatások megítélésével kapcsolatban is kerülni kell az utólagos racionalizációt. Amikor a kezelőorvos eljárásának felróhatóságát vizsgáljuk, a viszonyítási pontnak a döntéshelyzetben rendelkezésre álló információkat, eszközöket és időtartamot kell tekintenünk, az utólagosan szerzett ismereteink kapcsán pedig annak lehet különös jelentősége, hogy megvizsgáljuk, a rendelkezésre nem álló információk milyen okból nem voltak felismerhetők a kezelőorvos számára. Így például azért, mert a kezelőorvos elmulasztott egy diagnosztikai vizsgálatot, amelyre a tőle elvárható gondossággal szüksége lett volna.

Amennyiben azonban a szakmai-etikai szabályok, illetve irányelvek betartása mellett a kezelőorvos a kellő gondosság tanúsításával hozza meg azt a döntést, amely utóbb helytelennek bizonyul, az orvostechnikai értelemben műhibának tekinthe-

³ Nils HOPPE – José MIOLA: *Medical Law and Medical Ethics* (Cambridge: Cambridge University Press 2014) 46–47. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139057790>.

⁴ SÁNDOR Judit: *Gyógyítás és ítélkezés. Orvosi „műhiba-perek” Magyarországon* (Budapest: Medicina 1997) 118–119.

tő, jogilag azonban nem. Ugyanez vonatkozik arra az esetre, ha az orvostudomány akkori állása szerint nem volt felismerhető valamely tünet vagy kockázat.

Közvetlenül az egészségügyi jogszabályok is fűznek joghatásokat az eltelt időhöz. Az *Eütv.* 20. § (4) bekezdése alapján a betegség természetes lefolyását lehetővé téve az életfenntartó vagy életmentő beavatkozás visszautasítására tett betegnyilatkozat akkor válik érvényessé, amennyiben azt a beteg az orvosi bizottság nyilatkozatát követő harmadik napon megerősíti.

Az *Eütv.* 187. § (3) bekezdése alapján a művi meddővéteteli eljárás lefolytatásához szükséges, hogy a kérelmezőt orvosa megfelelően tájékoztassa a jogszabály által megkívánt várakozási időről. A kérelmező e tájékoztatástól számított legalább hat hónap elteltével nyilatkozik arról, hogy kérelmét fenntartja-e. Amennyiben igen, úgy újabb hat hónap elteltével kerülhet sor a tényleges beavatkozásra.

A fentiekben azonos, hogy az *Eütv.* anyagi jogi természetű határidőket határoz meg, amelyet ugyan természetesen be kell tartani, azonban vagy minimális várakozási időt írtak elő, vagy pedig lehetőség marad a folyamat újbóli megindítására. Vannak azonban olyan helyzetek, amelyeknél önmagában az időmúlás teszi kizárttá valamely egészségügyi beavatkozás elvégzését. A *magzati élet védelméről szóló törvény 1992. évi LXXIX. törvény* 6. §-a részletesen szabályozza, a várandósság hányadik hetéig lehet élni a terhesség-megszakításhoz való anyai joggal. Ezekben az esetekben a várandósság ideje kötött, amennyiben a törvényben meghatározott határidő letelik, akkor az időmúlás okától függetlenül ez a jog elenyészik. Ez alól egy kivételt határoz meg a törvény. A 6. § (3) bekezdés alapján az eredendően meghatározott 20. helyett a várandósság 24. hetéig lehet élni a terhesség-megszakítás jogával, ha a magzat genetikai, teratológiai ártalmának valószínűsége eléri az 50%-ot, s ennek felismerése során a diagnosztikai eljárás elhúzódik.

5. AZ IDŐ STATIKÁJA – AZ IDŐBELI HATÁLY ÉS A KÁRTÉRÍTÉS ESEDÉKESSÉGE

5.1. MELYIK PTK.?

Ahogy a személyek közötti jogviszonyok, úgy a jogviszonyokat rendező jogszabályok is folyamatos változásban vannak. Magyarországon 2014. március 15-étől új *Ptk.* lépett hatályba. Azzal kapcsolatban, hogy a hatálybalépés napján már fennálló kötelek esetén, mely jogszabályt kell alkalmazni, a *Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVIII. törvény* (a továbbiakban: Ptké.) rendelkezéseire kell figyelemmel lenni. A *Ptké.* 54. §-a értelmében a Ptk. rendelkezéseit a hatálybalépését követően tanúsított károkozó magatartás – ideértve a mulasztást is – esetén kell alkalmazni. Az orvosi jogi felelősséget tekintve ez azt jelenti, hogy akkor is az *1959. évi IV. törvény* (a továbbiakban: r. Ptk.) szabályai lesznek irányadók, amennyiben a kezelés mint károkozó magatartás a hatály fordulónapját megelőzően történt, azonban a károsodás csak azt követően alakult ki, illetve vált felis-

merhetővé. Ugyanez irányadó arra az esetre is, amennyiben állapotrosszabbodás miatt a károsult új igényrel lép fel. Ezekben az esetekben egy kárbehatáshoz kapcsolódóan több különböző időpontban következik be a kár, az állapotrosszabbodás esetében ráadásul a károk bekövetkezte között az eljáró bíróság egyszer már jogerős határozatot hozott (illetőleg a felek a kárbehatás következményeit egyezségükkel rendezték). Egyetértek azonban Fuglinszky felvetésével, aki szerint azokban az esetekben, amikor a mozzanatos cselekmények egymástól egyértelműen elválaszthatók, úgy a kárbehatások időpontjait is elkülönülten lehet kezelni.⁵ Ilyen esetekben (pl. fogorvosi helyreállító beavatkozással okozott többletkárok) már akár a Ptk. alkalmazása is felmerülhet akkor is, ha az eseménysor egy másik, jól elkülöníthető beavatkozása a Ptk. hatálybalépését követően történt. A fentiekben taglaltak pedig feltétlenül szükségessé teszik számunkra, hogy meghatározzuk azt a napot, de legalábbis időszakot, amikor a károkozó magatartás történt. Az orvosi jogi esetek jellegéből fakadóan a r. Ptk. szabályai még hosszú időn át a polgári eljárási ítékezés részét képezhetik majd.

5.2. A KÁRTÉRÍTÉS ESEDÉKESSÉGE

Az orvosi jogi esetek elbírálása szempontjából ugyanígy lényegi fontosságú, hogy a felperesi keresetben foglalt károsodás mikor következett be. A Ptk. 6:532. §-a értelmében a kártérítés a károsodás bekövetkeztekor nyomban esedékes. Az igény megnyílása így objektív természetű: függetlenül attól, hogy a kárról bárki tudomást szerzett-e, a kívülvilágban bármilyen módon láthatóvá vált-e, a károsodás bekövetkeztekor esedékessé válik. Az esedékesség pedig magával hozza az elévülési időt, így az igényérvényesítésre rendelkezésre álló idő megnyílását. Ennek dogmatikai indokait foglalja össze helytállóan Marton Géza is: „a cselekvőnek ugyanis el sem lett volna szabad követnie a cselekményt, vagy ha már mégis elkövette (például akaratlanul, nem tudva), azonnal helyre kellene állítania a sértetlen állapotot, mégpedig akkor is, ha esetleg nem tud is a sértésről.”⁶

Amennyiben a károkozónak minősített magatartás (pl. orvos szabályszegése, tájékoztatási kötelezettség megsértése) már bekövetkezett, azonban a károsodás még nem állt be,⁷ a felperes igényérvényesítése idő előtti. Anyagi jogi értelemben hiányzik a kár, amely a kárfelelősségi tényállás elengedhetetlen eleme. Eljárásjogi következménye pedig az, hogy a bíróság a keresetet el fogja utasítani. Az idő előttiség mutatkozik meg azokban az esetekben is, amennyiben a hátrányok kiküszöböléséhez szükséges egyes költségek indokoltsága fennáll, azok igénybevétele észszerű és célszerű, azonban az igényérvényesítés idején még nem merült fel. Tipikusan ilyen

⁵ FUGLINSZKY Ádám: *Kártérítési jog* Budapest: (HVG-ORAC 2015) 216.

⁶ MARTON Géza: *A polgári jogi felelősség* (Budapest: TRIORG, 1993) 153.

⁷ Önálló jogcímen érvényesíthető igényt képez az életveszély okozása is. A Legfelsőbb Bíróság az EH 1999. 15. számon közzétett ítéletében úgy foglalt állást, hogy „életveszélyes állapot előidézése (műhiba) nem vagyoni kártérítést von maga után akkor is, ha az állapot később szövődmény nélkül gyógyul.”

az elkészülte (de legalábbis annak károsulti megrendelése) előtt érvényesíteni kívánt sírkő költsége a károsult halála esetén. A károsulttól ugyan nem várják el, hogy a kapott kártérítést a hivatkozott károsodásának helyreállítására fordítsa, a kártérítés összegével szabadon rendelkezik. Azonban a tételes szükséges költségek esetében mindaddig kizárt a kártérítés érvényesítése, amíg a felperes a költségek felmerülését nem bizonyítja: „a reparációkötelemnél mindaddig nincs tartozás a helyreállításra s ennek elmulasztásában való késedelem sem, míg az elkövetett jogsértésnek reparáció alá eshető következményei nem jelentkeznek.”⁸

Ettől el kell különíteni azt az esetet, amikor a felperes a jövőre nézve járadék formájában igényel kártérítést. A *Ptk.* 6:527. § (2) bekezdés alapján erre a jövőben rendszeresen felmerülő károk esetében van lehetőség, így az elbírálása esetén már bizonyított annak felmerülte. A *Ptk.* 6:530. §-ában foglaltak szerint pedig „a járadék meghatározásánál figyelembe vett körülmények lényeges megváltozása esetén bármelyik fél kérheti a járadék mértékének és a járadékfizetés időtartamának megváltoztatását vagy a járadékfizetési kötelezettség megszüntetését.”

Amennyiben a károkozó magatartás, valamint a károsodás bekövetkezése között hosszabb idő telt el, az kihatással lehet a feleket terhelő bizonyításra is. A magyar orvosi jogi bírászkodás vélelmezi az okozati összefüggés meglétét, amennyiben a beteg egészségi állapotában az egészségügyi szolgáltatónál való kezelése során állt be változás. Nem mentesülhet azonban az okozati összefüggés bizonyítása alól a beteg abban az esetben, ha a károkozó magatartás (orvosi beavatkozás), valamint a károsodás (egészségromlás) bekövetkezése között hosszú idő eltelt, s ennek okán a fenti vélelem már nem fenntartható. (BDT. 2017. 88.)⁹

5.3. A HALÁL IDŐPONTJÁNAK JELENTŐSÉGE

A halál bekövetkeztének ideje jogi tény. Annak ellenére, hogy a biológia a halált is folyamatként írja le, szükséges meghatározni egy időpontot,¹⁰ amikortól a beteget már nem élő személynek, hanem elhunytnek tekintjük. A *Ptk.* 2:4. § szerint „a jogképesség a halállal szűnik meg”. Ekkor a személyiségi jogai kegyeleti jogokká transzformálódnak. A halál pontos időpontjának fikciója következtében ipso iure beáll az öröklés, míg az orvosi jogi károsodások esetén a követelés jogcíme is megváltozhat, hiszen a hozzátartozó igénye már nem a beteg hozzátartozó egészségkárosodásán, hanem az ő halálán, hozzátartozója elvesztésén alapul.

A halál időpontja a sérelemokozás súlyán és összecszerúségén túl anyagi- és eljárásjogi értelemben is befolyásolja a jogérvényesítés folyamatát. A személyiségi jogsértéshez kapcsolódó igény ugyanis személyhez tapadó, így azt kizárólag személyesen lehet érvényesíteni. Ez alól azonban kivételt jelent, amennyiben az elhunyt a

⁸ MARTON (lj. 6.) 153.

⁹ JULES Máté: *Orvosi jog működés közben – A hálapénztől a kártérítésig* (Budapest: Medicina 2018) 212.

¹⁰ Az *Eütv.* 216. § c) pontja értelmében: „halál: amikor a légzés, a keringés és az agyműködés teljes megszűnése miatt a szervezet visszafordíthatatlan felbomlása megindul.”

jogérvényesítés folyamatát már megindította, és halála az eljárás ideje alatt következett be. Ebben az esetben örököse a *Polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény* (továbbiakban: Pp.) szabályai szerint jogutódként perbe léphet, és érvényesítheti az elhunyt haláláig járó sérelemdíjat.

6. AZ IDŐ DINAMIKÁJA – AZ ELÉVÜLÉS

Az időmúlás közvetlen joghatás kiváltására alkalmas tény. Ehhez kapcsolódóan maga a *Ptk.* is fűz közvetlen joghatásokat, de vannak olyan időfaktorok, amely explicite válnak ugyanilyen erővé. A jog fennmaradása és érvényesíthetősége is függ az időtől. A polgári jogi jogviszonyokból fakadó igények esetében az elévülés az általános, ehhez képest kivételes, ha ezen igények elévülését a *Ptk.* vagy más jogszabály kifejezetten kizárja. Ilyenek a tulajdoni igények és öröklési igények. A választott téma szempontjából kiemelendő, hogy a személyiségi jogok megsértéséből eredő igények esetében is árnyalt a kép. Az kétségtelen, hogy az alkotmányos alapjogok transzformálódásából¹¹ keletkező személyiségi jogok a személyeket a fogantatásuk pillanatából halálukig megilletik. A megsértésük esetén keletkező igények érvényesítésének azonban már határt szabhat az elévülés intézményének alkalmazása. A személyiségvédelem két polgári jogi esetcsoportjában (ún. objektív, illetve ún. szubjektív jogkövetkezmények) a *r. Ptk.* nem foglalt kifejezetten állást. Ezzel szemben a *Ptk.* a 2:51. §-ban már külön is kifejezi, hogy nemcsak a sérelemdíj iránti – szubjektív –, hanem az objektív jogkövetkezmények érvényesíthetőségének is lehet elévülése. Csehi Zoltán levezetése szerint a személyiségvédelem körében annak van jelentősége, hogy az adott személyiségi jogsértésből fakadó igényt kötelemnek tekintjük-e, hiszen a *Ptk.* szabályozási rendszerében az elévülés a kötelmekhez kapcsolódik.¹² Álláspontom szerint jelentősége van annak, hogy a jogsértést egyetlen magatartással (vagy mulasztással), vagy pedig folyamatosan fennálló magatartással okozták-e. Utóbbi esetében ugyanis mindaddig, amíg a jogsértő magatartás folyamatos, az elévülés be nem következhet (meg se kezdődhet), így a *Ptk.* 2:51. § 1) b) pontjában foglalt „jogsértés abbahagyására” kötelezés is csak akkor releváns, ha az elbíráláskor a jogsértő magatartás még fennáll.

6.1. A KÁRTÉRÍTÉSI IGÉNY ELÉVÜLÉSE

Az elévülés a polgári jogi felelősség körében is érvényesül. A deliktuális felelősség általános alakzata szerint (*Ptk.* 6:519. §) értékelendő esetekben a kártérítés iránt a kár esedékességétől számított ötéves határidőn belül lehet érvényesíteni azzal, hogy a *Ptk.* 6:533. § (1) bekezdésében foglaltak alapján a követelés a bűncselekménnyel

¹¹ OSZTOVITS András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja* (Budapest: OPTEN 2014) 335.

¹² CSEHI Zoltán: „Elévülés a személyiségi jogok rendszerében, az új *Ptk.*-ra tekintettel” *In Medias Res* 2016/1. 12–13.

okozott kár esetében mindaddig nem évül el, ameddig a bűncselekmény büntethetősége el nem évül. Az orvosi jogi kártérítési esetek túlnyomó részében a deliktuális felelősségen belül az általános tényállást kell alkalmazni, ehhez képest kivételes, amikor az eljáró bíróság a veszélyes üzemi felelősség szabályai szerint ítéli meg az esetet.¹³ Amennyiben a bíróság mégis az utóbbi szerint jár el, figyelemmel kell lennie arra, hogy a fokozott veszéllyel járó tevékenységért való felelősség szabályainak alkalmazására a *Ptk.* 6:538. §-a szerint hároméves határidőn belül kerülhet sor.

Kiemelendő, hogy a *Ptk.* 6:533 § (2) bekezdése külön kizárja annak lehetőségét, hogy a felperes akként tegyen kísérletet a károsodás bekövetkezése óta eltelt elévülési idő megkerülésére, hogy járadékköveteléseire vonatkozó keresetét kizárólag a jövőbeli követelésekre szorítja. Az előírással összhangban áll a PK. 52. számú állásfoglalás iránymutatása, melynek alkalmazhatóságát a Kúria 3/2015. PJE határozata a r. *Ptk.* alkalmazása körében tekintette irányadónak, álláspontom szerint azonban ez elsősorban a járadékkövetelések (a baleseti járadék forgalmának elhagyásával) újraszabályozásának köszönhető, és nem annak, hogy általában a járadék-szerű követelések elévülésével kapcsolatos megállapításai meghaladottakká váltak volna. A PK. 52. számú iránymutatásban foglaltak szerint: „Az az álláspont, amely szerint az elévülési határidő minden egyes járadékrészletre vonatkozóan ezek esedékessé válásával kezdődik, annak a jogpolitikai célnak a megvalósulását hiúsítaná meg, amelyet a törvényhozó az elévülés jogintézményével el kíván érni. Arra a nem kívánatos eredményre vezetne ugyanis, hogy a járadékkövetelés elévülése soha sem következne be.”¹⁴

6.2. AZ ELÉVÜLÉS NYUGVÁSA

A *Ptk.* rendelkezései lehetővé teszik, hogy egyes körülmények felmerülése az elévülési idő múlását befolyásolja. Ilyen az elévülés megszakadása, valamint az elévülés nyugvása. A tanulmány szempontjából az elévülés nyugvásának van lényegi jelentősége, a *Ptk.* 6:24. § (1) bekezdése szerint „ha a követelést a jogosult menthető okból nem tudja érvényesíteni, az elévülés nyugszik”. Az elévülés nyugvása¹⁵ az orvosi esetekben tipikusan megjelenő probléma. Az egészségügyi ellátások során gyakorta fordul elő, hogy a beteg a kezelésből fakadó valamely károsodást hosszú időn át egyáltalán nem érzékeli, majd azt követően is hosszabb időbe telik, mire megalapozottan meggyőződik arról, hogy kialakult betegsége egy korábbi, sokszor évtizedes távlatba visszanyúló orvosi beavatkozás következménye.

¹³ Ilyen eset fordult elő például a Legfelsőbb Bíróság a BH 2005.7.251 számon közzétett ítéletében megjelölt tényállásban: „a fokozott veszéllyel járó tevékenység folytatásával okozott károokra irányadó felelősségi szabály alapján felel a kórház, ha orvosai a beteg műtétje előtt alkoholos vegyszerrel végzik a fertőtlenítést, egyben elektromos kést használnak, amely által kibocsátott szikra láng-ra lobbantja a fertőtlenítő vegyszert, és a beteg súlyos égési sérüléseket szenved.”

¹⁴ PK. 52. <https://kuria-birosag.hu/hu/koll-allasfoglalasok/pk-52>.

¹⁵ Az elévülés nyugvását a régi jogirodalomban gyakorta „szünetelésként” nevezték meg. Lásd részletesen: PUSZTAHELYI Réka: *A magánjogi elévülés* (Miskolc: Novotni Alapítvány 2015).

Az elévülés nyugvásának szabályai szerint, amennyiben a jogosult menthető okból nem tudta érvényesíteni az igényét és az elévülési idő már eltelt, akkor az ok megszüntétől – tehát amikor olyan helyzetbe kerül a jogosult, hogy érvényesíteni tudja követelését – számított egy éven belül a jog lehetőséget biztosít az igény követelésére, a követelést elévülési kifogás útján elutasítani nem lehet.

Amennyiben olyan időpontban járul el a kizáró ok, amikor még nem telt le az elévülési határidő, a jogosult akkor is egy évig még érvényesítheti igényét. Ha az elévülési időből több, mint egy év van hátra, akkor lényegében figyelmen kívül marad az elévülés nyugvása – de annak lehet jelentősége, hogy nem a jogosult magatartásának következménye az elévülési idő végén való jogérvényesítés. [*Ptk.* 6:534. § (2) bekezdés] A fenti egyéves szabály alól kivétel, ha adott esetben az eredeti elévülési határidő egyéves vagy annál rövidebb volt. Ilyenkor – amennyiben menthető ok fennállt – három hónapos határidőt tesz lehetővé a *Ptk.* Fontos kérdést tisztázott a *Ptk.* azzal, hogy egyértelművé teszi az elévülés nyugvását követően újonnan megnyíló igényérvényesítési határidő újabb nyugvása nem lehetséges, és az elévülés megszakadása által is maximum az egyéves, illetőleg három hónapos időtartam indul újra. Az elévülés nyugvására vonatkozó szabályok együttes értelmezésekor azonban azt kell megállapítanunk, az újbóli nyugvás kizárása arra az időtartamra vonatkozik, amikor az eredeti elévülés már bekövetkezett volna. Míg abban az esetben, ha az újbóli ok az eredeti elévülés tartama alatt következik be, akkor ettől az időponttól számoljuk az egyéves, illetőleg három hónapos időtartamot.

A fentieknek megfelelően az elévülés nyugvása kapcsán négy feltétel együttes vizsgálata szükséges:

- Van-e valamilyen menthető ok, ami ellehetetlenítette a jogérvényesítést?
- Ez a menthető ok szerves kapcsolatban áll-e a jogérvényesítés kizártságával?
- Milyen időpontban szűnt meg ez a menthető ok miatti moratórium?
- Vizsgálni kell azt is, hogy a jogosult a menthető ok megszüntétől számított egyéves – illetőleg három hónapos – határidőben megkezdte-e igényének érvényesítését.

A menthető ok fogalmát a *Ptk.* nem határozza meg, így a bírói gyakorlatra bizza annak eldöntését, mely esetkörök tartoznak bele. Mivel a *Ptk.* hatályba lépésével az elévülés nyugvásának tartalmi feltételeiben változás nem következett be, álláspontom szerint a menthető ok fogalmával kapcsolatosan a bírói gyakorlatban kialakított elvek a jövőre nézve is irányadók. A Legfelsőbb Bíróság a BH 2005. 104. számon közzétett esetben a jelen tanulmány okfejtéseivel azonos módon határozza meg azt, hogy a károsodás bekövetkezte objektív tény, a károsult tudomásszerzésétől nem függ. A konkrét esetben az eljáró bíróságok megállapították, hogy a beteg károsodásaként megjelenő hepatitis C vírussal való megfertőződése az orvosi kezelés során nyújtott vérátömlesztéssel megtörtént. Az elévülés kezdő időpontja tehát a vérátömlesztés időpontja. Anélkül, hogy a károsító határról akár a beteg, akár orvosai tudomást szereztek volna. Ehhez képest későbbi időpont, amikor a beteg számára tünetek jelentkeztek, és tudomást szerzett arról, hogy hepatitis C vírussal fertőző-

dött meg. Az ügyben eljáró Legfelsőbb Bíróság azonban kifejtette, hogy az igény-érvényesítési akadály megszűnésének tényleges időpontja az egyedi körülmények vizsgálata során állapítható meg: „Az elévülés nyugvásának megszűnte szempontjából tehát annak van jelentősége, hogy a károsult mikor jutott teljes körűen az igény-érvényesítéshez szükséges információk birtokába.”

A Legfelsőbb Bíróság a BH. 2005. 286. számon közzétett határozatában elvi élel emelte ki, hogy „a hepatitis C vírusfertőzés esetében a károsult menthető okból nem érvényesíti a követelését mindaddig, amíg nincs tudomása arról, hogy a fertőzését, illetőleg az amiatt kialakult egészségkárosodását mi okozta, és a kárigényét kivel szemben érvényesítheti.” A Legfelsőbb Bíróság elfogadta a felperesi érvelést, miszerint 2001 szeptemberében tudomást szerzett a betegségéről, de csak 2002. december hó 27-én, az általa felkért magánszakértő véleményéből győződhetett meg arról, hogy ez az 1981-ben történt vértömlesztés következménye, és eddig a követelésének elévülése nyugodott.

Helytállóan jelzi Csehi, hogy az elévülés nyugvásának szabályozása mögött igazságossági kényszer is áll, „amely a magánjogi időszabályokat, az elévülést legyűri”.¹⁶ Indokolt a menthető ok fogalmának kiterjesztő értelmezése az orvosi jogi esetekben,¹⁷ hiszen tipikus jellemzőjük, hogy az egészségében romlott, kiszolgáltatott helyzetbe került felperesnek kell olyan eljárást megindítani, amely hosszú időn át tart, költséges – eleve szakértő részvételével zajló – bizonyítással terhelt, és amelyben az alperesként fellépő egészségügyi szolgáltató, illetőleg a pernyertessége előmozdítása érdekében beavatkozó felelősségbiztosító oldalán szinte bizonyosan jogi képviselő is szerepel. Indokolt tehát, hogy a beteg a perindítást megelőzően olyan helyzetbe kerülhessen, hogy a perindítás és a perköltségek kockázatát vállalni tudja. Ilyen lehet az is, amennyiben párhuzamosan büntetőeljárás is zajlik, melynek jogerős kimenetelétől teszi függővé a beteg a polgári kereset benyújtását.¹⁸ Orvosi jogi kérdésekben pedig a beteg fokozottan kénytelen az őt megvizsgáló orvosok megállapításaira hagyatkozni. Sándor Judit idézi¹⁹ azt az esetet, ahol az orvosok ugyan elhárították a hibás kezelésükből fakadó kárt (császármetszőkora a hasi üregben hagyott törlőkendőt), azonban nem közölték a beteggel a kár okát, ami az orvosi dokumentációban sem szerepelt. A betegnek nem volt oka arra, hogy kételkedjen orvosai szavában. Ő csak évek múltán szerzett erről tudomást. Innentől állt abban a helyzetben, hogy igényét érvényesítse. Ez azért különleges, hiszen itt nem egy később bekövetkező szövődményről vagy egy később láthatóvá váló szövődményről beszélünk, hanem olyan károkozásról, amelyet már évekkal korábban el is hártottak a beteget kezelő orvosok. Természetesen az okozott károk (akár vagyoni, de különösen nem vagyoni) ettől még bekövetkeztek; az orvosok mindössze további károk felmerülését hártották el.

¹⁶ CSEHI (lj. 2.) 91.

¹⁷ A menthető ok fogalmának „nagyvonalú” kiterjesztő gyakorlatát szintén megállapítja: VÉKÁS (lj. 12.) 318.

¹⁸ FUGLINSZKY (lj. 5.) 823.

¹⁹ SÁNDOR (lj. 4.) 118.

Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a felperesnek határozott kereseti kérelemmel kell a bírósághoz fordulnia, az orvosi jogi esetekben pedig a károsodástól függően lényeges eltérések adódhatnak a pertárgyérték vonatkozásában is. Egyetértek e tekintetben Fézer Tamással, aki szerint menthető okból nem tudja érvényesíteni addig, amíg a kár összegéről nem szerez tudomást.”²⁰ A Legfelsőbb Bíróság ítéletével összhangban szükséges annak előzetes tisztázása, hogy a károsodást melyik egészségügyi szolgáltató okozta, esetleg többek közös károkozásáról van-e szó.

Végül kiemelendő, hogy az elévülés nyugvásának szabályai az orvosok szakmai terheit tovább nehezítik, hiszen lényegében bármelyik esetüknél előfordulhat ilyen. Nincs végleges lezárás, ami kizárttá tenné a későbbi igények felmerülését. Jogi szempontból a *res iudicata* sem ilyen, hiszen azt szintén többféleképpen át lehet törni.

7. AZ ÁLLAPOTROSSZABBODÁSSAL KAPCSOLATOS KÖVETELÉSEK

Állapotrosszabbodásnak nevezünk minden olyan következményt, amely a felek, illetőleg a bíróság által megállapított károsodáshoz képest a károsult személyéhez kapcsolódó állapotot az eredeti károkozással okozati összefüggésben állóan hátrányosan változtatja meg. Minden olyan új igény számításba jön, amellyel a felek a kártelépítési folyamat során nem számoltak. Az orvosi jogi esetekben ilyen lehet különösen,

- ha a felek figyelemmel voltak egy egészségkárosodásra, azonban az később súlyosodott, a korábbiakhoz képest a beteg/hozzátartozó életvitelét a kártérítéskori állapothoz képest további módokon és mértékben nehezítette, esetlegesen az egészségkárosodás halálhoz vezetett;

- ha a kártérítéskori helyzethez képest egy teljesen új tünet vagy betegség válik felismerhetővé;

- ha a hozzátartozó pszichikai tünetei a beteg egészségkárosodásából vagy halálából fakadóan túllépik az ilyen helyzetekben általános szintet, és orvosilag kimutatható pszichikai megbetegedéssé nőnek, mely a teljes családban éléshez való jog sérelmén túl már az egészséghez való jog sérelmét is jelenti a hozzátartozó számára.

A károkozás, valamint a kártérítés folyamatában újabb viszonyítási időpontot jelent az, amikor az állapotrosszabbodás bekövetkezik, majd annak hátrányai a károsult számára észlelhetőkké válhatnak. A jogirodalomban ezt tényállásváltozásként is jelölik.²¹ A jelen pontban tárgyalt probléma csak akkor merülhet fel, amennyiben bármilyen formában az okozott kárt előzetesen már érvényesítette a károsult, vagy annak összegében a károkozóval egyezséget kötött.

A két utóbbi jogi megoldás között azonban különbséget kell tenni. A bíróság a felperes keresetéhez kötve van, tehát elbírálni azt a kártérítési és sérelemdíj iránti igényt tudja, amelyet a felek elé vittek. Nincs arra felhatalmazása, hogy egy

²⁰ FÉZER Tamás: *A kártérítési jog magyarázata* (Budapest: Complex 2009) 158.

²¹ CSEHI (Ij. 12.) 9.

adott egészségkárosodásból eredő, bármely, a jövőben bekövetkező kárra nézve az igényérvényesítést előre kizárja, tehát generális ítéletet alkosson. A Pécsi Ítéltábla 2/2009. (X. 09.) számú Kollégiumi Véleménye szerint ebben az esetben nem ítélt dolgról beszélünk.²²

Ezzel szemben az egyezségkötés során bevett szokásnak tekinthető, hogy a felek egy jogüggyellett, véglegesen le kívánják zárni jogvitájukat. Gyakorlatiasabb talán úgy fogalmazni, hogy a károsult mentesül a hosszas eljárás kétséges bizonyítási kötelezettsége alól, és legalább részben a követeléséhez jut, amiért cserében azonban elfogadja azt a károkozó feltételt, hogy a jövőre nézve őt ugyanebből a károkozásból kifolyólag már nem fogja igényekkel megkeresni. Mindez kölcsönösen szerencselemet is tartalmaz. Míg a bírósági döntés jogerejét az új, állapotrosszabbodással érintett követelés nem befolyásolja, hiszen ahhoz képest különálló igényről beszélünk, addig az egyezség léte megakadályozza az új – morálisan sokszor még méltányolható – igény teljesítését, hiszen nemcsak kategorikus kijelentést tettek arról a felek, hogy jogvitájukat teljes egészében lezártak tekintik, de az egyezség jogintézményének célzott joghatása is kifejezetten a jogvita lezártágában nyugszik. A Legfelsőbb Bíróság BH. 2005. 161. számon közzétett ítéletében elismeri a különálló igényt a bírósági ítélethez képest új igény tekintetében, a BH. 2017. 150. számon közzétett határozatával a Kúria megerősítette azt a gyakorlatot, miszerint „a nem vagyoni károk tekintetében a biztosítóval kötött, a további igényérvényesítést kizáró egyezség miatt a károsult állapotrosszabbodás esetén sem jogosult újabb nem vagyoni kártérítésre.” Álláspontom szerint a kialakult gyakorlat változatlanul irányadó a sérelemdíj iránti igényekkel kapcsolatos ügyekre is.

A felek egyezsége természetesen nem magától értetődően végleges, hiszen bármi kor lehetőség van arra, hogy közös megállapodásukkal annak feltételeit módosítsák. Amiként az egyezségekre vonatkozó megállapodások körében is előfordulhat érvénytelenségi ok, viszont a *Ptk.* 6:27. § (2) bekezdése külön is rendelkezik arról, hogy „az egyezség érvényességét nem érinti a feleknek olyan körülményre vonatkozó tévedése, amely közöttük vitás volt, vagy amelyet bizonytalannak tartottak.”

Állapotrosszabbodást jelent, amennyiben a hepatitis C vírusfertőzöttséget már korábban megállapították, azonban annak tünetmentessége okán a beteg ekkor még nem, csak a fertőzöttségéből eredő kóros elváltozás (májkárosodás) felismerését követően indít pert. A Fővárosi Ítéltábla az ÍH. 2015. 21. számon közzétett esetben akként foglalt állást, hogy erre az igényre nem az elévülés nyugvásának szabályai irányadóak, hiszen a felperes nem önmagában a vírusfertőzöttség miatt indított pert, abba jogi szempontból belenyugodott, hanem keresetét a 2010-ben megmutató tünetek alapján elvégzett orvosi vizsgálat eredményének ismeretében a májkárosodására alapozta. A Fővárosi Ítéltábla álláspontja szerint ez a korábbiakhoz képest új igény, az elévülés pedig a vizsgálat eredményének megismerésétől indult.

²² A Pécsi Ítéltábla 2/2009 (X. 09.) számú Kollégiumi Véleménye Az elévülés és a kártérítési igény keletkezésének kérdéséről a felelősségi jogban.

8. AZ ÉRTÉKVISZONYOK VÁLTOZÁSÁNAK FIGYELEMBEVÉTELE

Ha egy tetszőleges kártérítési helyzetet veszünk górcső alá, a kárbehatás, valamint a károsodás bekövetkeztének idején túl van egy harmadik időpont is, amely befolyásolja a károsultnak járó kártérítés (sérelemdíj) összegét. Ez pedig a kártérítési összeg megállapításának ideje. A károkozás és a kár megtérülése közötti időeltérésekből fakadó változások is megerősítik a tételt, hogy a teljes kártérítés elve fikció. Elvértve fordul elő olyan eset, hogy a kárt valaki nyomban megtéríti, ilyen lehet a kisebb közlekedési balesetből („koccanás”) eredő károk azonnali megfizetése. Ez azonban egyezség eredménye, s így nem a teljes kár megtérítését eredményezi, hanem a felek között alkuhelyzet mérlegeléséből fakad. Az igényből, hogy jogvitájukat nyomban lezárják, mely mindkettejük számára költség- és időhatékony. Minden más esetben a kár megtérülése az esedékességhez képest későbbi.

Az eltelt időben megváltoznak az értékviszonyok, a pénz értéktelenedik, kivételes esetben erősödik. Kiemelendő még, hogy az eltelt időben a kár helyébe lépő pénzüsszeggel, ami a károsultnak jár, ami őt illeti, a károkozó rendelkezik, végső soron a károsult kockázatára, hiszen a reparáció nem azzal következik be, ha a kártérítést megállapították, hanem azzal, ha annak összegét a károsult számára meg is térítették. Amennyiben tehát a károkozó a kár esedékessége és megítélése közötti időszakban a rendelkezésére álló vagyont elherdálja, dologi jogiasan fogalmazva a gyümölcsöket elmulasztja beszedni, azzal a károsult kielégítési alapját vonja el, a károsultat megillető vagyont herdálja el. A károsult az őt megillető pénzüsszeggel nem tud rendelkezni, és viseli annak kockázatát, hogy követelése a károkozó gazdálkodásából fakadóan esetleg nem is lesz kielégíthető az igénye.

Marton Géza megállapítása szerint „*csak az ítélelethozatalkori állapot lehet az, amely legjobban megközelíti ezt az ideális célt – teljes restitúciót*”.²³ Abból a jogszabályi rendelkezésből, hogy a kár a károsodás bekövetkeztétől esedékes, még nem következik, hogy a kárt fogalmilag egyetlen időpontként kellene értelmeznünk. Éppen ellenkezőleg, a kár egy megbomlott egyensúlyhelyzetet ír le. Marton Géza megállapítása szerint: „*a kár voltaképpen nem pillanatnyi jelenség, hanem huzamos állapot, amely kezdőpontjától, a kár bekövetkeztétől kezdve tart a kieggyenlítésig.*”²⁴ Ezért is ostromozta a maga korában Marton a joggyakorlatot, hiszen véleménye szerint amíg azt helyre nem állítják, a kár mértéke az utolsó ítélet időpontjában fennálló helyzetnek megfelelő.²⁵ Ebben az értelmezésben az is megmutatkozik, hogy a kár kialakulását lehetséges ugyan egyetlen időponthoz mérni, azonban a kár mértékét már egy időbeli kiterjedésű folyamatban kell értelmezni. Ahogyan a beteg sérülése alkalmas arra, hogy tovább súlyosbodhasson, minél tovább kezeletlenül marad, akként a kár megtérítésének elmaradása is alkalmas arra, hogy annak mértékét növelje. Nem értek egyet Leszkoven László véleményével, aki szerint a r. Ptk. 360. § (1) bekezdéséből logikailag kizárólag az következett volna, hogy a kár-

²³ MARTON (Ij. 6.) 323

²⁴ Uo. 21.

²⁵ Uo. 164.

igény elbírálásakor az esedékesség időpontjában meglévő értékviszonyok alapján lehetne elbírálni.²⁶ Az érvényesíthető károk mértékének meghatározásakor ugyanis a legfőbb vezérlőszabály a teljes kártérítés elve. A polgári perben eljáró bíróság számára a felek kérelmeinek értékelésekor azt kell vizsgálnia, mely érték szolgálja legteljesebben a károsulti megromlott vagyoni helyzet helyreállítását. Kifejezetten a teljes kártérítés elvének érvényesülését akadályozná, ha a bíróság nem vehetné figyelembe – nem minden esetben, hanem akkor, amikor az eset körülményei azt indokolják – az értékviszonyok változását.

A polgári perek természetes és sokszor szükségtelen elhúzódásából fakadóan az értékviszonyok változása az időmúlás egy olyan további következménye, amelyre az eljáró bíróságnak állást kell foglalnia. A r. *Ptk.* nem tartalmazott kifejezett rendelkezést annak eldöntésére, hogy a bíróságnak a károsodáskori vagy pedig az ítélethozatali értékviszonyok alapján kell-e ítéletét meghoznia. A bírósági gyakorlatban azonban széleskörűen megjelent a kérdés. Az EH. 2006. 1405. számú határozatában a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy „a nem vagyoni kártérítés összegének az elbíráláskori értékviszonyok alapulvételével való megállapítására nem ad alapot önmagában az, hogy a keresetindítás az elévülési idő végéhez közeli időben történt.” Az értékviszonyok változásának figyelembevétele a károsult számára kedvező, végső soron ő az, akit a reparációs célból fakadóan olyan helyzetbe kell hozni, mintha károsodása be sem következett volna. Amennyiben azonban a kártérítés érvényesítésével felróhatóan késlekedett, ez az előny nem illeti meg őt. Nem tekinthető álláspontom szerint felróható késlekedésnek, amennyiben a beteg csak később észleli károsodását, illetve a per megindítását megelőzően másod-, harmadvéleményt szerez be gyanúja igazolására. Ugyancsak idetartozik az az eset, amikor a beteg sértettként jelenik meg egy büntetőügyben, s annak kimenetelétől teszi függővé polgári perének megindítását.

Hasonló kockázatviselést várt el a r. *Ptk.* 344. § (3) bekezdésében foglalt rendelkezés, mely szerint többek által közösen okozott kárnál, amennyiben a károsult „igénye érvényesítésével menthető ok nélkül késlekedett”,²⁷ a bíróság a károkozók egyetemleges marasztalását mellőzhette. Ezt a fordulatot a *Ptk.* már mellőzi, de véleményem szerint a *Ptk.* 6:524. § (2) bekezdésében feltűnő rendkívüli méltánylást érdemlő esetek körében ugyanúgy megállapítható. A rekodifikáció ebben a vonatkozásában kiterjesztő jellegű, a korábbiakhoz képest szélesebb körben enged teret a bírói mérlegelésnek. Az egyetemlegesség alapesetének előírása egyértelműen a károsult pozícióját erősítő szabály. Abban az esetben azonban, ha a károsult az igényével önmaga késlekedik, a kielégítés veszélyeztetése a saját hibájára vezethető vissza. Ezt nem lenne méltányos a károkozók terhére róni, kivéve persze, ha van valamilyen menthető ok a jogosulti késlekedés mögött, a *Ptk.* megfogalmazása szerint rendkívüli méltánylást érdemlő helyzetben áll.

A *Ptk.* 6:534. §-ában normatív szintre emeli a bírói gyakorlatban kimunkált elveket azzal, hogy lehetővé teszi, hogy „az időmúlás vagy egyéb körülményre tekintet-

²⁶ LESZKOVEN László: „Kártérítés az ítélethozatali értékviszonyok alapján A »perkamat« jelene és jövője” *Miskolci Jogi Szemle* 2008/2. 5–15.

²⁷ r. *Ptk.* 344. § (3) b) pont.

tel” az értékviszonyokban beállt jelentős változás esetén a bíróság az ítélethozatal idejét vegye figyelembe. Kizárja ennek lehetőségét a *Ptk.*, ha a károsultnak felróható az időmúlás. Ugyancsak rendelkezik arról a *Ptk.*, hogy késedelmi kamatkövetelés az érték meghatározásától jár. Nem zárja ki tehát teljesen a kamatkövetelést. Így értelemszerűen, amennyiben a bíróság a kártérítés (sérelemdíj) összegét az ítélet meghozatalának napján érvényes értékviszonyok alapján állapítja meg, nincs akadálya annak, hogy az ítélet meghozatalának napja és a tényleges teljesítés („a kifizetés napja”) között eltelt időre a felperesi kamatkövetelést elismerje. Álláspontom szerint a *Ptk.* 6:534. §-ában foglalt szabályt megfelelően alkalmazni kell a sérelemdíj mértékének megállapítására is. Ez következik a *Ptk.* 2:52. § (2) bekezdésében foglalt utaló szabályból, de a bíróság ugyanennek a paragrafusnak (3) bekezdéséből fakadó mérlegelési jogköréből is. Az eljáró bíróságnak figyelemmel kell lennie az eset körülményeire, így arra is, hogy amennyiben a sérelem megtörténte és a sérelemdíj tényleges megfizetése között hosszú idő telt el. A megtérülő sérelemdíjnak elegendő mértékűnek kell lennie ahhoz, hogy az a sértett fél számára ténylegesen is elégtételt jelentsen, ahogyan a sérelemdíj represszív funkciójából eredően alkalmasnak kell arra lennie, hogy a kötelezett számára elrettentő erejű legyen. A sérelemdíj célját akkor tudja elérni, ha annak mértékénél a bíróság figyelembe veszi az értékviszonyok megváltozását. Ezt az álláspontot erősíti a Pécsi Ítéltábla Pf.20.152/2018/4. számú ítélete is, mely rendelkezik arról, hogy a *Ptk.* 2:52 § (2) bekezdéséből egyenesen következik a *Ptk.* 6:534 § alkalmazhatósága. Ki kell emelni azonban, hogy a kérdésben ezzel ellentétes álláspontot foglal el Miskolczi Bodnár Péter.²⁸

9. KAMATKÖVETELÉS

A fentiekben impliciten az is megjelenik, hogy kárkövetelés esetén egyébként a károkozónak kamatfizetési kötelezettsége is származik. A kamatot a kötelmi viszonyokban szintén az időmúlás generálja, felfogható az idő béreként is. Jogi alapja az, hogy a kár megtérítésére nyomban az esedékességtől köteles. A kamat pedig annak szankciója, hogy bár kárt okozott, kárfizetési kötelezettsége keletkezett, ennek megtérítéséről önként vagy a károsult értesítése/felszólítása alapján nem gondoskodott.

A károsult kamatfizetésének azonban egyenértéki funkciója is van, hiszen abban az időközben, amikor a kár beállt, tehát esedékes, de bármilyen okból (akár azért, mert a károkozó még nincs tudatában a károkozásának), a saját kezelésében tart olyan pénzüsszeget, ami már a károsultat illetné. Függetlenül a hizsemétől, vétkeségétől vagy tudomásáról, a kár bekövetkeztétől kezdődően a károkozó olyan pénzüsszeget kezel, amelyek kártérítés (kártalanítás) vagy sérelemdíj jogcímén már a károsultat illetnék. Kockázatot jelent a károsult számára, hogy ezt az összeget a károkozó a sajátjaként használja, azzal rendelkezik, nem megfélemezve arról, hogy a károsult ebben az időszakban az őt megillető kártérítési összeggel, valamint sére-

²⁸ MISKOLCZI BODNÁR PÉTER: „A kártérítési felelősség egyes közös szabályainak mögöttes szabályként való alkalmazhatósága” *Jogtudományi Közlöny* 2019/6. 243.

lemdíjjal nem tud rendelkezni. Ez a kockázat, aminek ellenértékéként lehet felfogni a kamatkövetelést. Valamint ez a nézőpont zárja ki a kamatkövetelést abban az esetben, ha a károkozó a kár megtérítésének tényleges időpontjában lévő ár-érték viszonyok szerint teljesíti kártérítési kötelezettségét. Hiszen ebben az esetben az eltelte időben fennálló kockázat nem releváns a felek viszonyában.

A kamatkövetelés egyenértéki jellege az, ami a károsult fizetési kötelezettségét arra az esetre is megalapozza, ha a késedelemért felróhatóság nem terheli. Grosschmid szerint a „kárkamattal nem a károbligáció megszegése (kárösszeg le nem fizetése) által újonnan okozott kárnak, hanem az eredeti kár időbeli oldalának, a kiegyenlítési átlaga”, s így „a főképp időközbeni továbbszervenése.”²⁹ Ugyanígy az ár-emelkedésből folyó változást nem a károkozás, hanem a kártérítés azonnal meg nem fizetése miatt kell vállalnia a károkozónak.³⁰

10. ÖSSZEZGÉS

Tanulmányomban a polgári jog időszemléletének hatását mutattam be az orvosi műhibaperekkel kapcsolatban. Ráműtöttem arra, hogy önmagában az idő múlása alkalmas arra, hogy mind az orvosi jogviszonyt, mind az abból fakadó kártérítési felelősségi tényállásból fakadó igény érvényesíthetőségét alakítsa.

Az orvos polgári jogi felelősségének vizsgálatakor több, időben eltérő mozzanatra kell figyelniünk, és az egyedi ügy egyedi körülményeinek vizsgálatával állapíthatjuk meg, hogy létrejött-e kártérítési igény, és milyen mértékben érvényesíthető. A vizsgálat során elválasztva kell kezelni egymástól a károkozást megalapozó – gyakran mozzanatos, illetve többszereplős – magatartás, a károsodás(ok) bekövetkezésének idejét, valamint azt az időpontot, amikor a károsodás a külvilág számára felismerhetővé válik, a károsult az igényérvényesítéshez szükséges információk birtokába jut, és a beállt hátrányok kiküszöbölése érdekében szükséges költségekbe kezd.

²⁹ GROSSCHMID Béni: *Fejezetek a kötelmi jogunk köréből I. kötet* (Budapest: Gril 1932) 675.

³⁰ EÖRSI Gyula: *A polgári jogi kártérítési felelősség kézikönyve* (Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1966) 186.